

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În ediția de față a BIBLIEI de la 1688 se urmărește redarea textului într-o formă cât mai apropiată de ceea ce se presupune că era româna veche în epoca respectivă. Observațiile atente asupra ediției *principis* și asupra celor două manuscrise, 45 și 4389, au determinat colectivul de editori să ajungă la următoarele principii de transcriere a slovelor chirilice susceptibile de interpretări:

a) *š* final postconsonantic a fost transcris prin *-u*, dar neexistând nici un indiciu sigur de echivalență fonetică a lui cu *ь* (ierul mic) final, acesta din urmă nu a fost notat.

b) *š* final după vocală, întâlnit destul de rar în cele trei texte, a fost transcris de asemenea prin *-u*: *ѢСАЦѢШ* (de sațiu).

c) *ю* final, notat cu remarcabilă consecvență în formele de perfect simplu, pers. I sg. (*МЪ СЪСАЮ* = mă sculaiu), în derivatele cu sufixul *-lor* (*ЖСАЦКЪТОРЮ* = judecătoriu) și în finalul unor substantive terminate în consoană (*ЧЕРЮ* = ceriu) sau în vocală (*ГРАЮ* = graiu), a fost transcris prin *-iu*.

d) *ѣ* în poziție *e* (*ЧѢРЕ* = cêre) și în poziție *i* (*ѢРВЪПТѢНИИ* = eghiptênii) a fost transcris prin *ê*, în restul cazurilor el fiind transcris, ca de obicei, prin *-ea*. Tot prin *ê* a fost transcris uneori și *ѣ* (*МѢДѢРЕ* = muiere), datorită frecvențelor alternanțe cu *ѣ*; în restul cazurilor, *ѣ* a fost transcris prin *ia* (*ТѢМЪТ* = tăiat, *ДѢСНЪМЪТ* = despuiat) sau *ea* (*НѢМЪ* = neam, ne-am, *ДѢМНЪЦА* = dimineața) (pentru detalii, vezi ST.L. FAC., p. 49–51. SL.L., p. 49–51).

e) *ѣ* în poziție *-e*, *-i* (*ЖШГѢРЕ*, *КѢТРЕМѢРЕ*) a fost transcris tot prin *ê* (junghêre, vêtrilele). În celelalte cazuri, *ѣ* a fost redat prin diftongii *ea* și *ia*. În unele cuvinte de origine slavă, cu *ѣ* în etimon, slova a fost transcrisă prin *ea*, *ia* chiar dacă în silaba următoare erau *e*, *i* (*НЕПРѢАТНѢСА* = nepriiatinul, *БОЛѢИ* = boiarii). În poziție finală, *ѣ* a fost transcris în câteva cazuri prin *-d*, din considerente de morfologie istorică (*АПРОПѢ* = apropiđ, *ЖШГѢ* = junghid).

f) Deși valoarea dominantă a lui *ѣ* este aceea de *đ*, iar a lui *ѣ*, aceea de *l*, numeroase cazuri de alternanță grafică au impus transcrierea lor potrivit pronunției actuale (*МѢНТЪШ/МѢНТЪШ* = mintui; *ГѢРЛЪ* = gîrlă; *КѢРЖРНА* = săgîrile etc.), inclusiv celei dialectale (*МѢНѢ* = mănîe, *ПѢНѢ* = pănîe, *ПѢНЪ* = pănă, *РѢДНКА* = rădica, *ГѢНѢКѢ* = gănichii).

g) Frecvența alternanță a consoanelor *-š* / *-și*, *-l* / *-l* (*СОРЦ/СОРЦИ* = sorț / sorți, *ГРѢНЦ/ГРѢНЦИ* = grăiț / grăiți, *СКОСѢШ/СКОСѢШИ* = scoseș / scoseși), se reflectă ca atare în textul ediției de față.

h) *ч* final suprascris a fost transcris uneori prin *-ce*, în spiritul textului (*НИЧ* = nice, *КѢЧ* = căce).

i) *ѣ* și *ѣ* au fost transcrise prin *i* chiar în cazul cuvintelor străine: *ѢГѢПТѢНИИ* (eghîptênii), *КѢР* (chir).

j) În cazurile foarte rare cînd *ѣ* are valoare de *i*, el a fost notat ca *i*: *ѢПѢНѢ* = împins.

k) Dintre semnele diacritice, singurul cu valoare fonetică, chendima, a fost transcris prin *i*: *МѢННАѢ* = mînilie, *ѢС* = lui.

l) Vocalele și consoanele duble au fost redată întocmai (*ЧѢТААТѢ* = cetaate, *СААМЪ* = saamă, *ДРЕПТААТѢ* = dreptaate, *ѢННА* = Anna, *ѢРРАН* = Arran).

Unele slove chirilice au fost transcrise în conformitate cu normele ortografiei actuale:

1) *ѣ* la început de cuvînt sau de silabă a fost redat fie prin *ie* (*КА ѢШ* = va ieși, *КОѢ* = voce, *ПЛОАѢ* = ploaie), fie prin *e* (*ѢА* = el, *ѢРА* = era, *ѢИИ* = ești, *МНЕ* = mie, *ЕИ* = ei, *СКРИѢ* = scrie).

2) *ѣ* inițial a fost transcris prin *ia* (*ѢСТѢ* = iaste, *Ѣ ѢИ* = să iai), dar și prin *ea* (*ѢРЕ Ѣ* = pre ea); aceeași literă precedată de *ѣ* a fost redată prin *ea* (*ѢѢ Ѣ* = acêea).

3) Potrivit aceluiași norme, *ѣ* final a fost transpus prin *ia* în *ѢѢИѢ* (aceștia).

4) *ѣ* urmat de *n* a fost transcris *l* sau *ln* (*ѢНѢАЦИМѢ* = înălțime, *ѢНОѢЦИ* = înnoiște), iar înaintea labialelor *p* și *b*, *lm* (*ѢНѢРАТ*); urmat de *n*, *ѣ* a fost redat însă și în acest caz prin *l* (*ѢНѢРАТ* = înpărat).

5) Cuvintele compuse au fost ortografiate potrivit normelor actuale (*БѢНѢКѢЖНѢАКОУ* = binecuvînta-voiu, *ШНѢДѢАМНѢСА* = untdelemnul), cu excepția situațiilor în care termenii își păstrau autonomia și, în consecință, aveau o flexiune proprie (*ШНѢСАШ ДѢ АМН* = untului de lemn).

6) Regulile ortografice actuale au fost aplicate și în cazul în care slova chirilică a fost transcrisă prin două litere latine (сѣ = se-au).

7) Restul semnelor chirilice au fost transcrise potrivit valorilor cunoscute.

La transcrierea textului, au fost coborâte în rând suprascrierile, întregindu-se tacit toate prescurtările marcate prin titlă, cu excepția cuvintelor cu pronunție variabilă, la care întregirea s-a făcut între paranteze unghiulare (< >) potrivit contextului imediat:

шн сѣтѣрарѣ = și s <ă> săturară; шн сѣ спѣмкнтѣи = și s <e> spămînteze etc.; nu a fost întregită în nici un fel vocala finală (i) după consoanele m, ѣ și љ, din motivele amintite mai sus, chiar dacă în cazul ultimei consoane soluția nu e cea potrivită și pentru ms. 4 389. De altfel, numărul prescurtărilor prin contragere este destul de mic în cele trei texte: blgorodnie (blagorodnie), blgoslovi, blgslvi (blagoslovi), blestema (blestema), ciste (cinste), Dvd (David), dmn (domn), dh (duh), dmnie (domnie), Iil (Israil, Izrail), Dmzau — Dmzäu (Dumnezeu — Dumnezäu), imprat (impărat), Is Hs (Isus Hristos), Izl (Izrael), mlă (milă), mlstiv (milostiv); mrte (moarte), mrtul (mortul) sfi (sfinți).

Tot în mod tacit au fost corectate și greșelile de

tipar (foarte puține, de altfel) din ediția *princeps*: (în loc de царѣ (greșit), царѣ = cară; în loc de черелѣ = cerelui, черелѣи = ceriului; în loc de пестре коpanse = pestre copsele, прѣсте коpanse = preste coapsele etc.). Alte erori, omisiunile și întregirile de text din părțile deteriorate au fost marcate prin paranteze unghiulare, însoțite de note, iar repetițiile și cuvintele de prisos au fost puse între paranteze drepte ([]).

Parantezele și indicațiile copiștilor celor două manuscrise au fost de asemenea marcate prin note, iar în aparatul critic (NOTE) s-au dat toate notele liminare cu variante lexicale și comentarii ale copiștilor, ce au legătură directă cu textul (cu excepția concordanțelor biblice marginale, care nu interesează prezenta ediție). Sfârșitul textului din fiecare coloană facsimilată a ediției *princeps* în această ediție a fost marcat printr-o bară oblică în toate celelalte patru coloane ce însoțesc pe pagini facsimilul.

La editarea celor trei texte, am folosit ortografia și punctuația de azi, notînd, în plus, accentele cuvintelor comune în cazul abaterilor de la normă; la fel am procedat și în cazul numelor proprii.

Versetele textelor au fost redactate prin paragrafe distincte, potrivit *Bibliei* moderne, iar neconcordanțele de segmentare și de numerotare au fost marcate prin paranteze drepte ([]).